

Vebrovi občutki kot nepopolni predmeti

MATJAŽ POTRČ

POVZETEK

Pojem zadevanje realnosti, ki ga je uvedel Meinongov učenec Franc Veber, je znan kot njegov najpomembnejši dosežek. Dopušča pa različne razlage. Eno razumevanje trdi, da je Veber v svojem poznanem obdobju uvedel ta pojem neodvisno od Meinonga. Tako naj bi zadevanje predstavljalo ločnico z njegovim zgodnejšim obdobjem, ko je bolj od blizu sledil Meinongu. Takšno razumevanje ni ustrezno, saj moramo iskati korenine pojma zadevanja v Vebrovem razumevanju občutkov. Občutki so nepopolni predmeti in jim pripada vloga Meinongovih pomožnih predmetov. Kot takšni nepopolni predmeti so občutki deli popolnih ali obstoječih meinongovskih predmetov. Ker so popolni predmeti realni ali obstoječi, občutki kot njihovi impleksivni deli neposredno zadevajo realnost - Meinongovih popolnih predmetov.

ABSTRACT

VEBER'S SENSATIONS AS INCOMPLETE OBJECTS

Meinong's pupil Veber's hitting of reality (zadevanje) concept is known as his most important although something controversial achievement. One interpretation claims that hitting of reality concept was developed by Veber independently from Meinong in his latest phase, and that accordingly it separates him from his earlier phase where he more strictly followed Meinong. Such an interpretation is inaccurate, as the concept of hitting of reality roots are to be searched in Veber's understanding of sensations. Sensations are incomplete objects and have the function of Meinongian auxiliary objects. As such incomplete objects, sensations are parts of complete or existent Meinongian objects. Because complete objects are real or existing, sensations as their implexive parts directly hit reality - of Meinongian complete objects.

1. Zgodnje korenine Vebrovega zadevanja realnosti

Poglavitna naloga razlage Vebrove misli v okviru grške šole Meinongove predmetnostne teorije je pojasniti pojem *zadevanje* realnosti. Pojem *zadevanje* realnosti obeležuje Vebrovo pozno delo, kakršno se pojavlja v *Vprašanju stvarnosti* (1939). Danes ga razvija Vebrov učenec Ludvik Bartelj (Pihlar, 1996). Običajno delijo Vebrovo delo v tri obdobja. Prvo obdobje (*Sistem*) je razumljeno kot neposredno nadaljevanje Meinongove predmetnostne teorije. Drugo obdobje je razloženo kot personalistično (*Filozofija*), tretje pa kot ontološko (*Vprašanje stvarnosti*). Spor meri na to, ali je pojem *zadevanja* realnosti razvit zgolj v Vebrovem poznem obdobju. Tako bi bilo, če ohranimo pravkar navedeno trojno delitev Vebrovega dela. V nasprotju s tem je Vebrov učenec Bartelj večkrat trdil, da moramo zgodnjega Vebra razumeti na ozadju poznejšega razvoja, tako da je pojem *zadevanja* realnosti prisoten v Vebrovem delu že od vsega

začetka. Takšnemu dojemanju bom skušal slediti.

Odstrte bodo zgodnje korenine pojma zadevanje realnosti. Predlog je, da lahko te korenine najdemo v Meinongovem razlikovanju med popolnimi in nepopolnimi predmeti. Popolni predmeti so neskončni snopi jedrnih lastnosti. Dostop k popolnim predmetom ni neposreden, ampak je dan po snopu končnega števila jedrnih lastnosti kot njihovih impleksivnih delov. Vebrovi občutki so nepopolni pomožni Meinongovi predmeti.

2. Meinongovi predmeti: popolni in nepopolni

Meinong je pristal na Brentanovo tezo o intencioznosti oziroma o duševni usmerjenosti na predmete. Razumel jo je v njenem temelju, ko je sledil izreku, da vsakemu deju pripada predmet. Primeri vsebin brez predmetov (in predmetov z več dodanimi vsebinami) predstavnikom vsebinske teorije, kot je Husserl, ne povzročajo težav. Meinong je rajši ostal zvest Meinongovemu izreku in je uvedel predmete za vse možne deje. Tem predmetom pripada določen način bivanja, tudi v primeru, ko so prisotni zgolj v duševnosti ali ko sploh ne morejo obstajati, ker sestojijo iz protislovnih lastnosti. Poleg obstoja, značilnega za prostorsko-časovne predmete, obstaja še več drugih načinov bivanja, kakršna sta pristojnost ali onkraj biti in ne-biti. Primer obstoječega predmeta je tukajšnji primerek Meinongove knjige *Možnost in verjetnost*. Primer pristojnega predmeta je Sherlock Holmes. Primer predmeta onkraj biti in ne-biti pa je okrogli trikotnik, torej nemožni predmet. Kljub temu, da okrogli trikotnik ni možen, mu še vedno pritiče nek način obstoja in ima lastnosti, kakršne so biti-trikotnik in biti-okrogel. Te lastnosti so različne od lastnosti trikotnega kvadrata: biti-kvadrat in biti-trikoten.

Obstoječi predmeti so popolni v smislu, da jim pripadajo vse lastnosti. Obstaja neskončno število takšnih lastnosti. Omenjeni primerek knjige ima lastnost biti-vezan, lastnost, da ima na ovitku napisan svoj naslov, in še neskončno število takšnih lastnosti. Popolnih predmetov ne moremo zajeti neposredno, na tak način, da bi bile prisotne vse njihove lastnosti, kar bi bilo edino ustrezno dojemanje popolnih predmetov. Zadovoljiti se moramo z manj. Obstaja več delnih ali nepopolnih predmetov, ki merijo na popolne predmete. Ker pripada tem nepopolnim predmetom vloga dostopa k popolnim predmetom, jih lahko poimenujemo s pomožnimi predmeti. Pomagajo nam doseči popolne predmete. Vendar nepopolni pomožni predmeti pravzaprav ne predstavljajo spoznavnega dostopa k popolnim predmetom. Poglavitno Meinongovo podjetje je ontološko in ni spoznavno. Zato so pomožni predmeti tudi sami nič drugega kot predmeti. Kot predmeti pa so impleksivni deli popolnih predmetov. En pomožni predmet lahko sestoji iz zgolj prej omenjenih lastnosti, kakršni sta lastnost biti-vezan in lastnost imeti-naslovna-ovitku. Obstajajo pa še drugi pomožni predmeti, ki so del tega primerka Meinongove knjige *Možnost in verjetnost*. Nekateri od teh pomožnih predmetov sestojijo iz ene izmed zgoraj navedenih omenjenih lastnosti in iz še kakšne lastnosti, ki velja za knjigo. Tako obstajajo možni preseki med lastnostmi pomožnih predmetov. To je še en razlog, zakaj imajo popolni predmeti, katerih impleksivni deli so pomožni nepopolni predmeti, ogromno in dejansko neskončno število lastnosti.

3. Veber in predmetnostna teorija

a. Veber o pomembnosti občutkov za predmetnostno teorijo

Veber je v svojem razumevanju predmetnostne teorije odmeril precejšen pomen občutkom. Svoje poglede je povzel sredi petdesetih let v graškem predavanju *Občut-*

kovni temelj predmetnostne teorije. Ko je odmeril temeljno vlogo občutkom, je mislil na meinongovske popolne predmete. To kaže dejstvo, da so občutki za Vebra povezava z realnostjo. Popolni meinongovski predmeti so realni predmeti. Občutki sami pa niso popolni predmeti.

b. Občutki kot *jedrne* lastnosti

Ker meni Veber, da so občutki povezani z realnostjo, lahko to razumemo, kot da sestojijo iz jedrnih lastnosti.

V primeru popolnih obstoječih predmetov je jedrnih lastnosti neskončno mnogo. Narava občutkov pa se zdi spoznavna, saj oskrbijo temelj dostopu do predmetov. Občutke lahko same obravnavamo kot predmete, vendar to niso popolni predmeti. Tako morajo občutki biti delni predmeti. Lahko tudi rečemo, da so svežnji lastnosti, katerih število se spreminja od vsaj ene lastnosti pa do več lastnosti. Zopet pa občutki ne morejo biti kakršne si že bode lastnosti. Občutki imajo jedrne lastnosti kot sestavine svojih svežnjev.

c. Občutki kot pomožni predmeti

Občutki so predmeti, vendar niso popolni predmeti. Občutki kot svežnji lastnosti so pomožni predmeti. Tako je zavoljo njihove navidezne spoznavne vloge. Omogočajo dostop do predmetov, in če so slednji popolni predmeti, je ta dostop vselej zgolj z enega zornega kota.

Kakšno je razmerje med pomožnimi predmeti ter med popolnimi oziroma realnimi predmeti? Neskončnega števila lastnosti realnih predmetov spoznavno ni mogoče zajeti. Ker pa je s popolnimi predmeti v možnosti povezano mnogo pomožnih predmetov, bi to pomenilo, da bi imel vsak popolni predmet pripeto neskončno brado pomožnih predmetov. Prav tako bi se nam lahko pomožni predmeti zdeli spoznavni. Poleg tega moramo pomožne predmete pojasniti, kot da imajo posebno relacijo s popolnimi predmeti, kakršna je denimo relacija podobnosti. Takšna vrsta relacije pa bi s seboj prinesla marsikatero težavo. Meinong odgovori na vsa tovrstna vprašanja, ko meni, da

pomožni predmeti so deli popolnih predmetov.

Pomožni predmeti niso podobni popolnim predmetom, kajti njihovi deli so. Če pa so pomožni predmeti deli popolnih predmetov, niso spoznavni. Prav tako ni neskončne brade pomožnih predmetov, ki bi bila pripeta na popolne predmete, če so pomožni deli popolnih predmetov. Pomožni predmeti so deli realnosti. So deli realnih oziroma popolnih predmetov, obstoječih predmetov.

Veber razume občutke kot pomožne ali nepopolne predmete. Občutki so lahko bodisi enostavni ali pa kompleksni ter lahko sestojijo bodisi iz ene lastnosti ali pa kar iz svežnja lastnosti. Nikoli pa ne sestojijo iz neskončnega števila lastnosti, kajti v tem primeru bi bile popolni oziroma realni predmeti. Občutki so deli popolnih predmetov.

Če so občutki *deli* realnih oziroma popolnih predmetov, je njihova vloga, da vodijo neposredno k popolnim predmetom. Ko se ukvarjamo z njimi, imamo dobesedno opraviti z deli realnosti. To je bila glavna Vebrova zamisel, ko se loteva vprašanja realnosti. Vebrovi občutki vodijo k realnosti, ker so neposredni deli popolnih predmetov. To se ujema z dejstvom, da Veber (v svojih poznejših spisih) zavrne predstave v dobro zadevanja realnosti. Z uporabo občutkov prav zares zadenemo ob realnost, če so občutki pomožni predmeti in potemtakem neposredni deli realnih oziroma popolnih predmetov.

d. Vloga občutkov v hierarhiji eno-stransko odvisnih izkustev

Brentano je vpeljal hierarhijo izkustev, med katerimi veljajo relacije eno-stranske odvisnosti:

Predstave -> Misli -> Želje

Misli so eno-stransko odvisne od predstav, kajti misli so možne le v primeru, da že obstajajo predstave. Želje pa so eno-stransko odvisne od misli, kajti želje so možne zgolj tam, kjer že obstajajo misli.

Veber je to hierarhijo dopolnil tako, da je na njen začetek dodal občutke:

Občutki -> Predstave -> Misli -> Želje

Kako naj razumemo to Vebrovo razširitev hierarhije s tem, da je dodal občutke? Najbolj enostavna misel je, da občutki vodijo k realnosti, kar je Veber večkrat ponavljal.

Realnost lahko najprej razumemo kot realnost te mize, na katero morem potrkat, v nasprotju z dozdevno mizo, na katero pač ne morem potrkat. To bi bila realnost popolnih obstoječih predmetov. Veber je vpeljal razliko med *zadevanjem* in med *predočevanjem*. Vloga zadevanja je neposredno zadetje realnosti.

Moja teza je, da so Vebrovi

Občutki = nepopolni pomožni predmeti, ki so impleksivni deli popolnih realno obstoječih predmetov.

Ker so po Meinongu pomožni predmeti deli popolnih realnih obstoječih predmetov, v katerih so impleksirani, in ker so občutki pomožni predmeti, so občutki *deli* realnih obstoječih predmetov. To pomeni, da so občutki v neposrednem stiku z realnostjo. *Zadevanje* realnosti lahko razložimo kot vpletenost v dele realnosti s pomočjo občutkov. Če so občutki pomožni predmeti, potem so deli realnosti. To je združljivo z Meinongovim razumevanjem.

Popolni predmeti niso neposredno dostopni, ker vsebujejo neskončno število lastnosti, h katerim ni možen spoznavni dostop. To je mogoče zgolj za končne snove lastnosti kot dele popolnih predmetov.

Edini dostop k popolnim predmetom vodi čez pomožne nepopolne predmete. Vsakemu popolnemu predmetu v njega globoki holistični realnosti pa pritiče položaj stvari po sebi oziroma *Ding an sich*.

LITERATURA

- Gombocz, Wolfgang (1989): "Das ontologische Argument in der Grazer Schule: Alexius Meinong (und Ernst Schwarz) versus Franz Weber". V Wolfgang L. Gombocz, Heiner Rutteand Werner Sauer (izd): *Traditionen und Perspektiven der analytischen Philosophie. Festschrift für Rudolf Haller*. Verlag Hoelder-Pichler-Tempsky: Wien. str. 118-134.
- Gombocz, Wolfgang (1987): "Franz Weber (1890-1975). Ein Vorwort zu zwei Veröffentlichungen aus seinem Nachlass". *Conceptus*, št. 53/54, str. 67-74.
- Jacquette, Dale (1996): "Meinong's Concept of Implexive Being and Nonbeing". *GPS*, Zv. 50, str. 233-271.
- Jacquette, Dale (1996): *Meinongian Logic. The Semantic of Existence and Nonexistence*. Walter de Gruyter: Berlin.
- Pihlar, Tanja (1996): "Von der Gegenstandstheorie zur Ontophilosophie. Ludvik Bartelj, ein Schuller France Vebers". *Nachrichten 7*. Forschungstelle und Dokumentationszentrum für Österreichische Philosophie. Graz, str. 21-39.
- Potrč, Matjaž (1995): "Sensation According to Meinong and Veber". *GPS*, Zv. 50, str. 573-590.
- Reicher, Maria (1996): "Gibt es unvollständige Gegenstände?" *GPS*, Zv. 50, str. 217-232.
- Sajama, Seppo (1995): "Hitting Reality: France Veber's Concept of *Zadevanje*". *GPS*, Zv. 50, str. 559-572.
- Sajama, Seppo and Kamppinen, Matti (1987): *A Historical Introduction to Phenomenology*. Croom Helm: London.
- Sylvan, Richard (1996): "Re-Exploring Item-Theory". *GPS*, Zv. 50, str. 47-85.
- Veber, France (19309): *Filozofija*. AZU: Ljubljana.
- Veber, France (1921): *Sistem filozofije*. AZU: Ljubljana.
- Veber, France (1939): *Vprašanja stvarnosti*. AZU: Ljubljana.
- Weber, Franz (1987): "Empfindungsgrundlagen der Gegenstandstheorie." *Conceptus* 21, št. 53/54, str. 75-87.